

Doporučení – výsledky rešerše

Hedvika Boukalová, Simona Hoskovcová

The project is funded by the European Commission, Directorate-General for Humanitarian Aid and Civil Protection (DG ECHO) ECHO/SUB/2015/718665/PREP17

I. Zranitelná populace při katastrofách

- zranitelné populace jsou nazývány jako populace se “speciálními potřebami”, “ohrožené populace”; jsou **ohrožené zhoršením fyzického, psychického a sociálního zdraví, well-beingu v průběhu a po katastrofě**
- mají některé **další potřeby** před, během a po události v různých oblastech fungování, **jako udržení nezávislosti, komunikace, cestování, dohledu, zdravotní péče**
- **zranitelnost** je vymezována také tak, že **jejich situace ovlivňuje jejich schopnost předjímat, vyrovnávat se, zvládnout a zotavit se z katastrofy**

I. Zranitelné skupiny osob

- fyzickou nebo mentální disabilitou – narušení či ztráta zraku, sluchu, kognitivní poruchy, omezení hybnosti
- osoby s jazykovou bariérou
- geograficky nebo kulturně izolované skupiny, etnické menšiny
- závislí na psychoaktivních látkách
- lidé, kteří potřebují nutně medikaci
- osoby bez domova
- **senioři, důchodci**
- **děti**
- těhotné ženy
- osoby ve výkonu trestu odnětí svobody
- osoby žijící v chudobě
- ilegální dělníci, pracovníci
- také mohou zahrnovat určité **institucionalizované skupiny** – v pečovatelských domech a pod.
- někdy může jít o kombinace

I. Identifikace osob s disabilitou v oblasti MH

- je to obtížné
- jak na to?

The project is funded by the European Commission, Directorate-General for Humanitarian Aid and Civil Protection (DG ECHO) ECHO/SUB/2015/718665/PREP17

II. Absence vhodné přípravy zranitelné populace

- neevakuují se dle instrukcí
- nedosáhnou míst s distribucí zdravotnického materiálu a léků
- nemusejí rozumět psané nebo verbální komunikaci během události
- nemusejí najít vhodné náhradní ubytování v případě zničení jejich zázemí
- **důležitým momentem je identifikace těchto osob**

II. Doporučení pro cílovou populaci

- umět kontaktovat složky IZS
- důležitost **osobního plánu**, který obsahuje také základní balíček připravenosti na katastrofu
- připravená čtrnáctidenní zásoba medikace
- **aktuální seznam medikace a jejího dávkování**
- **seznam specifických požadavků individuálně uzpůsobený potřebám dotyčného**, vč. uvedení **jména a kontaktu na osobu**, kterou je možné v případě potřeby kontaktovat
- **identifikační náramek** – se jménem, datem narození a kontaktem na primárního poskytovatele péče
- jídlo a doklady pro asistenčního psa

II. Doporučení pro krizové plánování

- **primární pečovatel** – (kdo?) – by měl pacienty a osoby s disabilitou **kontrolovat** z hlediska připravenosti na nenadálou událost, katastrofu
- **koordinace péče** – případoví manažeři – cílem je zajistit, aby péče byla komplexní (stránka - fyzická, psychická, sociální, ekonomická, duchovní)
- **spolupráce s IZS, regionálními složkami plánování** na posouzení a zvýšení povědomí o potřebách a zdrojích pro podporu připravenosti ohledně osob s disabilitou
- **výcvik a technická podpora IZS** pro zlepšení schopnosti zohlednit osoby s disabilitou v plánování zásahu
- **vyvinout posílenou komunikační síť** pro případy nenadálé události pro osoby s disabilitou
- některé **komunitní organizace** distribuují sady pro případ náhlé události jako součást jejich veřejné informačních programů osobám s disabilitou, které nemají prostředky si takové **balíčky** opatřit samy
- **zařízení**, která ubytovávají (starají se) osoby se specifickými potřebami, jak na dočasné, tak na permanentní bázi, by měla mít **plány k poskytnutí péče** obyvatelům nejméně na **72 hodin**

II. Doporučení pro krizové plánování

- **spolupráce s médii** – tak, aby vysílání informací o události bylo vhodné i pro tyto populace
- **spolupráce s organizacemi** osob s disabilitou na plánování

III. Evakuace

- **Evakuace**
- evakuace potřebuje plánování, stejně jako návazná péče – cílem je, aby **klienti ani personál nebyli vystaveni vyššímu riziku**
- plány na tyto postupy by měly být šířeny v rámci **veřejných informačních programů**
- dalším tématem je **včasné varování** k mobilizaci u osob s disabilitou
- osoby s disabilitou mohou potřebovat **delší čas**, aby mobilizovali podporu, zařídili transport a našli vhodný cíl k evakuaci

III. Evakuace

- personál, který poskytuje **primární zdravotní péči**, může být vyrušen či zaměstnán evakuačním procesem a mohou nastávat **mezery, obtíže, v poskytování nezbytné péče**
- osoby se zhoršenou mobilitou by měly být podpořeny v tom, aby si předem domlouvaly a zařídily **plány pro transport** během náhlých událostí
- spoléhání na veřejnou dopravu není během náhlých událostí funkční
- výzkumy ukazují, že většina neodkladných událostí zahrnujících osoby se specifickými potřebami, včetně těch, které se odehrají v domech s pečovatelskou službou a nemocnicích, je zvládnuta dobře díky **flexibilním postupům zaměstnanců** a ostatních, např. rodiny, přátel, kteří jsou k pomoci přivoláni během události

IV. Náhradní ubytování

- **veliké budovy** náhradního ubytování, jako jsou střední školy **mohou způsobovat dezorientaci** osobám s kognitivním deficitem a seniorům, zmatek může způsobovat např. zvýšená úroveň hluku a aktivity na místě
- **dosažitelnost služeb** – vč. komunikačních technologií, jsou-li třeba, překladatel, signalizační zařízení, tiskárna, **asistence** pro osoby s kognitivním narušením
- nutnost vyrovnat se s novým prostředím – náročné, důležité je **minimalizovat zmatení**

V. Návazná péče

- nastolit **opětovné fungování služeb a kontinuitu péče**
- obtíže s vyplněním dokumentů, žádostí, neposkytnutí **asistence** z takových důvodů
- Po nenadálé události mohou osoby s disabilitou mít **obtížnější přístup k zajištění**:
 - bydlení – bytu nebo buňky
 - zdravotní péče
 - školy, vzdělání
 - zaměstnání
- personál i dobrovolníci, kteří přicházejí do kontaktu s osobami s disabilitou, by měli být trénováni, aby jejich postupy respektovaly **co možná největší samostatnost a důstojnost** (!) těchto osob v období po katastrofě

VI. Trénink IZS

- **navrhnout a testovat** postupy pro **navázání kontaktu a transport** během evakuace
- tréninkové materiály pro IZS specificky **podle potřeb dané skupiny**
- jedinci spadající do těchto skupin i organizace pro tyto skupiny osob by se měly podílet **na přípravě** nejen jako zdroj informací, ale jako **aktivní partneři** při plánování a nácviku tak, aby IZS mohlo redefinovat dovednosti při práci s těmito populacemi
- zasažení mohou **potřebovat zdravotnické pomůcky**, jako jsou inzulinové pumpy, glukometry (a další), chodítka, kolečková křesla – je třeba s tím počítat (za jakých okolností v momentě krize brát s sebou, kdy ne..., co ještě dalšího to může být – viz např. nějakou známou věc či hračku, která zvyšuje bezpečí a usnadňuje adaptaci...)

VII. Komunikace (Bojový řád HZS)

- **II. 7. Komunikace s osobami s mentálním či duševním postižením**
- 53) OZP **nepodceňujeme**, komunikaci neomezujeme, ale přizpůsobujeme se jejím schopnostem. OZP **povzbuzujeme** vlídným zájmem, usilujeme o **klidné chování a pozitivní výraz**, omezujeme prudké pohyby a přecházení, **zůstáváme v zorném poli** OZP.
- 54) Mluvíme **srozumitelně**, pomalu a v krátkých větách. V hovoru se **vyhýbáme** odborným výrazům, ale i frázím či **ironicky** mluveným protimluvům. Používáme výrazy OZP známé a přiměřené.
- 55) Používáme **přímá pojmenování**, vyhýbáme se zájmenům, a pokud lze, tak na předměty, osoby, části těla, o nichž hovoříme, **ukazujeme**. Pokud OZP něco správně nepochopila, použijeme pokud možno jinou formulaci a neopakujeme stejná slova.
- 56) Využíváme neverbální komunikaci, mimiku, dotek a tyto projevy sledujeme a umožňujeme i u osoby; jsme vnímaví k projevu úzkosti, strachu, deprese, bolesti. Aktivně navazujeme a udržujeme oční kontakt a průběžně ověřujeme, zda OZP našim informacím správně rozumí, důležité údaje píšeme navíc na papír.
- **doporučení**
 - Mějte na paměti, že lidé s mentálním postižením jsou většinou velmi **sugestibilní**
 - Při kontaktu s lidmi s velmi těžkým mentálním postižením je potřebné si uvědomit jejich **závislost na druhých lidech**
 - Pamatujte na to, že lidé s postižením **se v neznámém prostředí orientují s velkými těžkostmi**. Osoba s mentálním postižením má problémy v směrové orientaci, těžkosti mu působí i číslice (římské číslice nemusí znát vůbec).
 - Když chceme osobu s mentálním postižením za někým poslat, je lepší, když ho **doprovodíme**. Protože ne zřídka se stává, že i když osoba s postižením danou kancelář najde, má **obavy do ní vstoupit** a často odchází domů bez vybavení, nebo se nechá předbíhat ostatními čekajícími.
- **K zamyšlení: Jak vnímají mentálně postižení nás?**
 - Rozhodujeme za ně i tehdy, když jsou schopni rozhodovat sami.
 - Odpověď čekáme ihned, neposkytujeme žádný čas na rozmyšlenou.
 - Prikazujeme.
 - Mluvíme o klientech, jako by nás neslyšeli („o nich bez nich“).
 - Chceme, aby byli pořád hodní.

VII. Komunikace (Bojový řád HZS)

- 57) Dáme zřetelně **najevo, zda odcházíme** jen na chvíli nebo zda naše komunikace skončila.
- 58) **Při vlastním přesunu** lidí s mentálním či duševním postižením, transportu **využíváme zejména těch, které OZP zná**. Při přesunu umožnit vzájemný kontakt OZP navzájem, např. držet se za ruce. Neopouštět je. Po ukončení přesunu do bezpečí je nutné zůstat s OZP nebo přivolat osobu, které je můžeme předat (zdravotník apod.). Stále s nimi **komunikujeme, uklidňujeme je**, společně již s druhou osobou, které skupinu nebo jednotlivce předáváme. Také se přesvědčujeme, že OZP **vědí co se děje**, uklidňujeme je, opakujeme, že jsou s námi nebo s těmi, kterým je předáváme v bezpečí. Pokud je to možné a situace to dovolí, lidé s mentálním postižením si pamatují **nejsilněji první zážitky**, tuto skupinu po určité době (1-2 hodiny) navštívíme.

VII. Problémy v komunikaci

- **III. Očekávané zvláštnosti**
- 59) Při komunikaci s postiženými osobami lze počítat s následujícími komplikacemi:
- a) **nepřítomnost** obsluhujícího **personálu**, rodinných příslušníků, blízkých osob apod.,
- b) **neznalost přítomnosti a počtu OZP**,
- c) neznalost **rozsahu postižení** osob,
- d) neočekávané komplikace při komunikaci a zpomalení zásahu,
- e) **nutnost změny a přizpůsobení taktiky vedení zásahu** s ohledem na přítomnost OZP,
- f) OZP mohou **nepřiměřeně** reagovat na situaci na místě mimořádné události (agresivita, zoufalost, apod.). (Pozn. – může to být jejich standardní reakce na pro ně nestandardní situaci, reakce může být nepřiměřeně patologizována.)

VII. Problémy ve verbální komunikaci - autismus

- **Verbálně nekomunikuje**, odpovídá jen občas a většinou odpovídá jednoslovně.
- **Obtíže se správným užitím „ano“ a „ne“**.
- **Neklade běžný druh otázek** – kladené otázky neodpovídají věku dítěte nebo je můžeme označit za neobvyklé (stále vyptávání se na míry, váhu, čas, otázky týkající se úzké odborné oblasti – vlaky, tramvajové spoje...).
- **Vyptává se pořád dokola na to samé**.
- Konverzace je **nepřiměřená situaci** (nerespektuje sociální kontext, nerozlišuje mezi komunikátory).
- Často **mluví pro sebe**.
- **Neadekvátní smích**, bez sociální funkce.
- **Stereotypie** – stálé opakování slov, vět, frází (písničky, básničky, reklamy apod.).
- **Verbalismus** – „mnohomluvnost“, hromadění velkého množství slov, vět, ale chybí jejich efektivní užití.
- **Echolálie** – opakování slov, vět, frází. Může být bezprostřední i odložená.
- **Hyperakusis** – **přecitlivělost na zvukové podněty, může reagovat na zvuk, řeč neadekvátně** (agrese, autoagrese...) – tzn. bude vykazovat známky agrese, např. ke svému okolí nebo také k sobě (autoagrese).
- **Nadměrné zobecnění slov**, které s původním významem nesouvisí – např. krev jsou všechny červené věci.
- **Neschopnost zobecnění** – „auto“ – pouze jedno konkrétní, které dostalo, když bylo malé.
- Řeč zní mechanicky a formálně.
- **Hovoří o sobě v 3. osobě**, 1. osobu užívá minimálně.
- **Problémy s ironií**, s abstraktními výrazy – souvisejí s problémy v myšlení, v představivosti. (Thorová, 2006; Pátá, 2004; Peeters, 1998 et al.)

VII. Problémy v neverbální komunikaci - autismus

- **Zrakový kontakt** – problémy s navazováním zrakového kontaktu, těkavý pohled jakoby „skrz“, ulpívavý pohled apod.
- **Mimika** – snížená schopnost až neschopnost vyjádření i porozumění emocionálním výrazům (úsměv, pláč, hněv atd.).
- **Gestikulace** – snížená schopnost až neschopnost vyjádření a porozumění gestům (pokynutí, pozdrav atd.).
- **Posturace** (tělesný postoj) – neadekvátní tělesný postoj (svěšená ramena, kývání se, točení apod.).
- **Komunikační zóny** – nerespektování komunikačních zón – velká, nebo naopak velmi těsná komunikační vzdálenost.
- **Prozodické faktory** (melodie, rytmus, tempo řeči atd.) – hlas vysoko či nízko položený, monotónnost, staccato (krátká řeč) či legato (prodlužovaná).
- **Jiné formy komunikace** – například užití ruky druhého člověka jako nástroje dosažení potřeb (položí naši ruku na kliku – chce říci „otevři“).

- DĚKUJEME ZA POZORNOST!